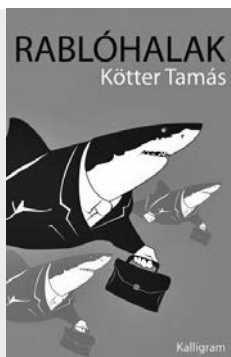


Mindezzel együtt is elmondható azonban, hogy *A harmadik híd* egy arányérzékkel megírt, jól megformált könyv, amely zárt, ellentmondásmentes, jól felépített regényvilágot tár elénk. Fontos és irodalmi szempontból ilyen mélységben még kevésbé feldolgozott témára irányítja rá a figyelmet. Szilasi László regényét az teszi értékessé, hogy nem egy szobabölcsész fantáziájának terméke, nem szépelt, álságosan empatikus spekuláció. Az anyagból jól kiérezhető, és a szerző nyilatkozataiból is tudható, hogy alapos, kitartó terepmunka áll mögötte; nagyon szép példája annak, amikor a minden elemében más keretek között élő író kimozdul a könyvtárszobából, és behozza az utcáról az életet egy könyv lapjaira. *A harmadik híd* megmutatja, hogyan tud az irodalom érvényesen reagálni a minket körülvevő társadalom valamely diszfunkciós jelenségére a művészet eszközeivel. Azért is kiemelendő érény ez, mert ez a képesség mintha ritka jószág lenne manapság.

Kötter Tamás
Rablóhalak

Kalligram Kiadó
Pozsony, 2013



Zsolnai György

ORVHORGÁSZAT

Nagy médiavisszhang kísérte Kötter Tamás *Rablóhalak* című kötetének megjelenését. Nem csoda, hiszen az álnéven író szerző a céges világból rándult át a kortárs irodalomba, és mindent hozott magával, ami a sikerhez szükséges lehet: új hangot, új témát és új látásmódot. Kötter novelláskötetének letisztult nyelvezetét, hétköznapi tónusát aligha tud-

ná egy régóta praktizáló író elővezetni, a felső tízezer fojtogató világáról mint témáról nem is beszélve, amely bizony távol esik attól a közegtől, amelyben a tollforgatók ma Magyarországon általában mozognak. Hogy arányban áll-e a médiavisszhang Kötter írói teljesítményével, az más lapra tartozik, de az írói marketing biztosan elért egy fontos eredményt: olyanok kezébe is eljutott a könyv, akik eddig nem találhattak belépési pontot a kortárs magyar irodalomba – egyszerűen azért, mert a belterjes írói valóság mind beszédmódját, mind hitelességét tekintve távol esik az egyszerű olvasó világtól. Így lehet, úgymond, a kánon által kiadott horgászengedély nélkül is valós eredményt elérni manapság.

Az elsőkönyves szerző körül csapott visszhang ellenére is nehéz mit kezdeni azokkal a kritikainak kevésbé nevezhető megállapításokkal, hogy Kötter Bret Easton Ellis nyomdokain halad tovább, vagy hogy a novellák paratextusába beemelt szerzők nevei egyértelműen körülhatárolják a kötteri jelentésvilágot. Már a kötet Cserna-Szabó András által jegyzett fülszövege is méltán világhíres szerzők elősorolásával akarja hitelesíteni Köttert, kevésbé az irodalom, mintsem inkább a marketing oldaláról támogatva meg az amúgy kevés támogatásra szoruló, remek szerzőt. Pedig nem gondolom, hogy Kötter Tamás szövege bármiféle rokonságban állna a kötet elején citált Houellebecqkel, Madonnával vagy akár Akkezdet Phiaival. A sajátos távolságból egymásba kapcsolódó novellák felületes szereplőihez hasonlóan ezek a mottók is csak felületes elősorolásai egy merőben jelenkori kontextusnak, amennyiben a jelenkorba ágyazottság hitelességét hivatottak megteremteni. Ráadásul az előképként megidézett és kezelt szerzők műveihez képest van egy további lényeges különbség is: Kötternek nem áll szándékában, hogy egy lehetséges valóságot mutasson be, mint például Ellis tette Patrick Bateman esetében, hanem az evilágot dokumentálja, a valóság minden olyan szükségszerű körülményével, amelyen keresztül közelebb kerülhetünk saját jelenkorunk egy kevésbé tárgyalt szeletéhez. A nevek, a helyszínek és más referenciális pontok az elmondottak hitelesítését szolgálják: egyedül ezek alkalmasak arra, hogy olyan történetekbe vonják be az olvasót, amelyek azok szereplőit, tartalmát és kimenetelét tekintve kevésbé ismertek előtte. A legnagyobb nehézség ugyanis éppen abban áll, hogy a magyar olvasók többsége nem agyonfizetett ügyvéd vagy annak szeretője, sőt nem is az abszurditásnak terepet adó *corporate*-világ lekötelezettje, ezért a Kötter által bemutatott helyzetek létéről (és így bemutatásuk hitelességéről is) legfeljebb

sorozatokon és mozifilmeken keresztül lehet tudomása. A novellák díszletéül korunk Budapestje szolgál, de nemcsak a megidézett szórakozóhelyekkel, hanem a valóságshow-kból előlépők haknizásaival, a médiavilág hamisan csillogó, partikuláris sztárjaival.

Szerencsére Kötter nem importál hollywoodi megoldásokat, hanem valódi kísérletet tesz arra, hogy a felső tízezerbe tartozók és a „körülakók” életének egy magyarosított lenyomatát adja. Ugyanakkor nem vagyok meggyőződve róla, hogy teljes terjedelmében belakta az ugyancsak nehéz témát, hiszen alig láthatjuk az írói programot végsősoron teljessé tenni képes gesztusokat az egyes novellákban, így például a vidéki elágazások számbavételét vagy a politikához való kapcsolódásokat (néhol előkerül ugyan egy-egy politikus neve vagy például a melegfelvonulás) – persze nem lenne sportszerű, ha olyan téteket kérnék számon a szerzón, melyeket maga nem tett meg, inkább csak a recepció erőltetett rá utólag. De egyáltalán miért is erőltethetett a recepció utólagos elvárásokat a könyvre? Mert igény van a jelenről érvényes módon számot adni képes prózára, ami nem vész el már létrejötték a vele szemben támasztott elvárások tengerében, hanem őszintén, leplezetlenül és keresetlenül jelenít meg és fogalmaz. A Kötter által ígért téma azzal kecsegteti a kötetet megvásárló érdeklődőt, hogy egy olyan valóságba tekinthet be rajta keresztül, amely bár vele párhuzamosan létezik, mégis hatással van az életére, és bizonyos elemei lépésről lépésre átszűrmennek az ő valóságába is. Ezért válik a Kötter-féle világ legfontosabb narratív szervező elvévé az őszinteség.

Kötter Tamás szerzői honlapja (ismét remek marketing) szerint a Kötter álnév alatt futó író „az az embertípus érdekl, amelyik vagyoni helyzetét nem tudja a társadalmi beágyazottsággal szinkronba hozni, s ettől frusztrált lesz. E frusztráció mibenléte műveinek elsődleges tárgya.” Ez az állítás persze igaz lehet, és részben biztosan Kötter szándékait tükrözi, csak hogy jelen kötetnek nem az összes darabja példázza ezt a felfogást. Ebből a szempontból kakukktójsnak tekinthetjük például az *Isten halott* című elbeszélést, amely három, adatrögzítői munkát végző nőről szól, akiknek a helyzete egyáltalán nem nevezhető szociológiai szempontból kiemeltnek. De milyenek is ezek a *rablóhalak* e frusztráción túl (vagy éppen ennek folyamányaként)? Mérhetetlenül infantilisek, ahogyan azt a *Szajónara* és *A mágus* című történetek is intenzíven példázzák. A rájuk bízott munkát nem végzik el (kedvtelenségből, cinizmusból vagy hozzá nem értésből), az élettel és önmagukkal szembeni elvárásaik pedig megrekednek egy animális szinten. Nem

csoda, hogy a legtöbb történet a szexuális zsákmányszerzés körül forog, a gyors öröme és az egyszerű válaszok paravánja mögött. A legtöbb novellában nem valósul meg tényleges dialógus a szereplők között, csak az egymás mellett eltartó vektorok nyelve az, amelyen megszólalnak: felszínes beszélgetések, modorosságok jelenlét nélküli jelenetekben.

Ugyanakkor Kötter nem ad választ arra, hogy pontosan mi szüli meg ezt a közeget, inkább csak haditudósít az általa választott területről. A társadalmi beágyazottságból fakadó jogok és köteleességek rendszeréről nem esik szó a *Rablóhalak*ban, Köttertől távol áll a normativitás. A szereplőkkel szembeni elvárásoknak, az ítéletnek az olvasóban kell megszületnie. A társadalmi kérdéseket mereven eltartja magától, pedig a tétként megjelölt frusztráció megértéséhez mélyebbre is lehetne ásni, a diagnózis felállításán túl lehetne körtörténetet is írni, sőt (és ez talán valóban nem írói feladat) terápiás lehetőségeket is felkínálni. Kötter nem agít a semmittevő felsővezetők ellen, akik videómegosztó-oldalak böngészésével, egész napos munkaebédekkel és -vacsorákkal vagy bármi mással igyekeznek kitölteni kiüresedő életüket. Nem ítélkezik a szeretője telefonjától rettegő férj fölött sem, aki éppen a feleségével vacsorázik. És milyen jól teszi: a filléres erkölcsi tanmesékből éppen úgy elege van az olvasónak, mint a kiüresedésből. Ezen a ponton összeér ugyanakkor az ügyvédi világból érkező író saját valósága a kötet valóságával. Egy Kötterrel készített interjúban, amelyben a kérdező azt firtatta, vajon az ügyvédi praxisa révén megszerzett luxusautóját választaná-e, vagy inkább egy őszintébb, de szegényebb életet, a szerző egyértelmű választ ad: inkább a Porschéja mellett döntene.

Érdemes még felfigyelni arra, ahogyan Kötter egymás mellé varrta a látszólag kevésbé összetartozó történeteket és kerekített belőlük egy majdnem teljes körképet. Ebből a szempontból a leginkább komplementer daraboknak a már említett *Szajónara* és a *Hiábavalóság és szélkergetés* című novellák tűnnek, amelyekben ugyanaz a történet (jelesül egy világszerte több irodával rendelkező ügyvédi iroda budapesti vezetőjének áthelyezése) két szempontból íródik meg: a Japánba való kiküldetésére felkészülő Tamás, illetve a remek utánzóképeséggel rendelkező vezetőhelyettes Péter szemszögéből. Talán éppen e két szövegben kerül felszínre Kötter tényleges írói kvalitása: a gyerekes gesztusoktól hemzsező, egyszerű történet hitelessége a két szereplő eltérő percepciójának köszönhetően valóban többdimenzióssá válik, és a sallangoktól mentes, modorosságokat nélkülöző, már-már dokumentarista stílus dacára is árnyalt jelleget ölt (egyben bevonva minket egy-egy szereplő belső mo-

nológjába, amely gyakran nem nyúl túl az autonarratív eszközökön és az egyszerű mondatformákon).

Gyöngyi Attila borítója és belső, novellaindító fotói külön említést érdemelnek, mivel gyakran a novellák elemi metaforáit építik tovább, és adnak kapaszkodót a pszichológiai fogódzókat kereső olvasónak egy-egy szereplő világának megértéséhez.

Nagy Koppány Zsolt

Nem kell vala megvénülnöd 2.0

Magvető Kiadó
Budapest, 2014



Takács Éva

ZAVAROS UTÓPIA

Nagy Koppány Zsolt: *Nem kell vala megvénülnöd 2.0*. Egy regény, amely igazából három regény, vagy legalábbis ezek egysége, egy főszereplővel, Fényező Nagyjuhász Jánossal, akinek szerelmeit, munkahelyeit és zavarbaejtő öregkorát ismerhetjük meg, vélhetően naplójából, amelynek utolsó része valamikor a 2040-es vagy 2050-es években készült, amikor is a 2001. január 1-je előtt születetteket üldözi az ŐSÖK (tehát az Öregekre Specializálódott Öldöklő-kommandó), vagy talán mégsem, de aztán talán mégis. Negatív utópia, társadalomkritika és korrajz, melyhez nem is nagyon kell ennyit előremenni, hiszen olyan statikus kor a regényben leírt idő, amelynek alapjait mostani mindennapjaink nyújtják. A könyv „vitriolos humorral és lendületes pontossággal teremt meg egy groteszk világot” – harsogja a fülszöveg. S bár igaz, hogy a világ groteszk és elég visszataszító, ám ez nem feltétlenül

a fent leírtaknak köszönhető. A pontosság és a humorosság legtöbbször csak elérni kívánt cél marad a könyvben, ám ez elég ahhoz, hogy viccesnek túl komor, komornak túl vicceskedő legyen. És még nem is ez a legnagyobb baj vele.

Az első részben, a könyv felütéseként olvashatjuk a *Feljegyzések a hivatalból* című, – *ifjúkor, verse* – alcímű satirikus részt, amely egy viszonylag rövid időintervallum feljegyzése: az angoltanár közhivatalnokként érvényesülni próbálásának lenyomata. A főhős múltjáról megtudunk ezt-azt, de a rövid, külön címeikkel ellátott, mégis összefüggő történetek stílusára nehezen találok magyarázatot. Értem én, hogy a főhős fiatal, kiábrándult, hogy a hivatali élet sztereotípiája még akár a megvetésre is okot adhat. Azt is értem, hogy az ide kényszerült értelmiségiből a cinizmus legmagasabb fokát képes kiváltani, de a nőkhöz vagy csak úgy az embertársakhoz való viszonyulás ilyen módjára nem találok kielégítő magyarázatnak az ifjúkor lendületét és merészségét, még ha a továbbiak erre engednének is következtetni. Ugyanis a leírás közönséges, a „humor” forrása kimerül a maszturbálás, a szex, a szexről való álmodozás és a „főhős” számára undorítóknak vélt testek minél részletezőbb (mondhatjuk úgy is: naturalisztikus) leírásában. Mindez körülbelül százhusz oldalt eredményez, amelynek ismeretében (és végigszenvedését követően, közben átélve a főhős iránt, az élete iránt, a könyv iránt érzett ellenszenv és megvetés minden szintjét – nyilván ezt elérni sem kis teljesítmény!) szinte felüdülés a második rész novelláit olvasni.

(*Az angoltanár evangéliuma – férfikor, bridge* –) című egységben (tárca)novellák kaptak helyet. Fényező Nagyjuhász János különböző jeleket villant fel életéből, tanulságos avagy éppen vicces krokikat ír, legyen szó az angoltanárokat ért sztereotípiák megerősítéséről, esetenként kifogatásáról; hogy milyen lassan halad egy fordítással; vagy épp az előző részhez hasonlóan: mennyire unja, hogy ezzel kell pénzt keresnie. Itt az elbeszélő nyelve kevésbé közönséges, sokkal nyugodtabb, vélhetően ezzel is erősítve a korábban már pedzegetett nézetet, miszerint a kor előrehaladtával megnyugszik, lecsillapodik az ember. A terhes feleség jelenik meg itt már, a hamarosan családapa-státuszba kerülő angoltanár életképei ezek. Az írásokat nagyfokú önirónia jellemzi, ami némiképp ellensúlyozza azt, hogy az olvasó úgy érezheti: annak bizonyításánál, hogy a szerző ismeri és jól elsajátította a műfaj követelményeit, nemigen kap többet. Ez alól talán az archaizált nyelvű *Epilógus* a kivétel, amely a már az előzőekben, a novellákban elszórt, a főhősre